

KAKO Približiti MUZEJ OSOBAMA S INVALIDITETOM: PUBLIKACIJE ZA SLIJEPE I SLABOVIDNE OSOBE

– Vodič po Muzeju grada Zagreba

Vesna Leiner

Muzej grada Zagreba

1

Citat preuzet iz: Leiner, Vesna. *Vodič po Muzeju grada Zagreba: za slijepe, slabovidne, gluhoslijepe i sve one koji imaju poteškoća s vidom*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2005., str. 11–13.

2

Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima (Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, čl. 1.). Konvencija o ljudskim pravima UN-a donesena je 2006. godine. Hrvatski sabor je 1. lipnja 2007. godine donio Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. Konvencija je u Republici Hrvatskoj stupila na snagu 3. svibnja 2008. godine.

3

Neki od programa Muzeja grada Zagreba: *Optimizam – Helen Keller*, izložba radova gluhoslijepih osoba, lipanj 2000. (konceptija V. Leiner i T. Buntaka); radionica *Izrada božićnih čestitki*, prosinac 2000. (voditeljice V. Leiner i V. Jelčić, defektologinja); radionica *Fašničke maske*, siječanj 2001. (voditeljica V. Leiner); izložba *Sa šeširom na glavi*, svibanj 2011. (autorice M. Arčabić i V. Leiner); glazbeni program *Party u mraku*, 17. listopada 2014. (V. Leiner, V. Perić); obilježavanje Međunarodnog dana bijelog štapa, 15. listopada svake godine (V. Leiner i V. Perić) i dr.

Osjećam prste imaginarne ruke, kako me pažljivo vode kroz prostore pune neprocjenjivih ekspanata, kako mi bez patetike sugeriraju lijevo i desno, upozoravajući me na staklena vrata, stepenice, spuštaju mi moje prave dlanove na povijesne detalje koji se smiju dirati, prvi put osjećam strpljivost knjige, jer je tu i bezvremeno čeka da se „naguštam“. E, stari Kelti, pa dolazak nas Hrvata, pa „Zlatna Bula“, Gradec, Kaptol, pa Ilirci, tri krvava rata i Zagreb danas; kako blisko, kako moje!¹ (Vojin Perić)

Uvod

Po svojoj definiciji muzeji su javne ustanove u kulturi i zbog toga na prvom mjestu trebaju misliti na svoje posjetitelje i njihove potrebe za željenim muzejskim sadržajem. A posjetitelji su svi, bez obzira na njihove psihofizičke ili druge mogućnosti i sposobnosti.

Muzejske ustanove dužne su prilagoditi svoje prostore, postave, izložbe i događanja posjetiteljima s invaliditetom.

Muzej grada Zagreba svojim aktivnostima u zadnjih dvadeset godina nastoji uz redovite posjetitelje (djecu, učenike i odrasle osobe) privući i osobe s invaliditetom², posebice slijepe, slabovidne i gluhoslijepe osobe. Različitim programima (primjerice prilagodbom stalnog postava slijepim i slabovidnim osobama, postavljanjem izložaba slijepih umjetnika, različitim edukacijskim radionicama te mnogim drugim akcijama) nastoji ih se integrirati u kulturnu, a time i u širu društvenu zajednicu.³ Nijedan program nije osmišljen samo za jednu skupinu posjetitelja, već se nastoji da svaki program, barem u određenim dijelovima, bude zanimljiv svima koji dođu u Muzej te da se pritom nitko ne osjeća diskriminirano.

Često se u Muzeju istodobno nalaze razne skupine korisnika što smatramo dobrom praksom jer se tako postiže svojevrсна interakcija između osoba s invaliditetom i ostalih posjetitelja. Na taj se način, među ostalim, druge skupine posjetitelja, a

Leiner, Vesna. Kako približiti muzej osobama s invaliditetom: publikacije za slijepe i slabovidne osobe – Vodič po Muzeju grada Zagreba. // Publikacije za osobe s invaliditetom – nakladnički izazov za muzeje / urednica Snježana Radovanlija Mileusić. Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2016. Str. 49-60.

poglavito mlađe generacije, upoznaju s problemima invalidnih osoba. Tako stvoren ugođaj zajedništva rezultira senzibilnošću za slijepu i gluhoslijepu populaciju koju se i ovako podržava u nastojanjima da posjećuje kulturne ustanove i sudjeluje u njihovim programima.

Cilj Muzeja grada Zagreba jest osmišljavanjem zanimljivih programskih koncepcija i njihovom prezentacijom privući sve društvene skupine bez obzira na stupanj obrazovanja, dob, spol, invalidnost i drugo.

Jedan od najznačajnijih doprinosa Muzeja grada Zagreba slijepoj i gluhoslijepoj publici bilo je tiskanje *Vodiča po Muzeju grada Zagreba* 2005. godine na hrvatskoj brajici i uvećanim tiskom. Bio je to ujedno prvi vodič po muzeju namijenjen slijepim i gluhoslijepim osobama u Hrvatskoj.

Korice Vodiča po Muzeju grada Zagreba: za slijepu, slabovidnu, gluhoslijepu i sve one koji imaju poteškoća s vidom, autorice Vesne Leiner, Muzej grada Zagreba, 2005. Grafički i likovno oblikovao Miljenko Gregl.

O Vodiču po Muzeju grada Zagreba

Kako smo došli na ideju tiskanja vodiča namijenjenoga slijepima, slabovidnima, gluhoslijepima i svima onima koji imaju poteškoća s vidom?

Prije više od dvadeset godina na muzejske su radionice povremeno dolazile skupine slijepih i gluhoslijepih osoba. Muzej je za njih bio sasvim novo iskustvo. U razgovoru s njima i njihovim pratiteljima saznali smo da gotovo uopće nisu posjećivali muzeje jer se u njima nisu osjećali dobrodošlo. Često su na upite o organiziranom vodstvu u nekim muzejima bili odbijeni s obrazloženjima da ne postoje primjereno educirani vodiči, da u zgradama muzeja postoje razne fizičke prepreke i slično.

Na radioničkim druženjima u Muzeju grada Zagreba osjećali su se ugodno i opušteno te su željeli učiti o prošlosti Zagreba i istraživati prostor Muzeja. Razmišljala sam o tome kako im pružiti još više od ponuđenih programa u radionicama; osmisli program s pomoću kojega bi bolje upoznali kulturološku povijest grada koju Muzej grada Zagreba čuva i predstavlja i pritom stvoriti ugodnu atmosferu u kojoj bi se osjećali dobrodošlo te se poželjeli vratiti u Muzej. Otprilike u to vrijeme imala sam priliku vidjeti vodič za slijepu *Po uzoru na antiku*⁴ koji je izdao muzej Louvre u Parizu. Zamisao da bi i Muzej grada Zagreba mogao osmisliti vodič za svoju slijepu i gluhoslijepu publiku prirodno se nametnula. Ideju o tiskanju ovoga posebnog vodiča prihvatili su u Muzeju i u udrugama⁵ te su je podržali pojedinci s kojima sam surađivala. Budući da nisam imala iskustva s publikacijama namijenjenima slijepim osobama, pokušala sam se uživjeti u ulogu slijepu osobe kao jedne od posjetitelja Muzeja.

Može li joj u tome pomoći tiskani vodič? Koje informacije vodič mora sadržavati? Kojih bi dimenzija vodič trebao biti? Bi li, osim teksta, trebao imati i slikovni dio?

Također sam razmišljala o tome da vodič ne bi smio biti namijenjen isključivo slijepim, slabovidnim i gluhoslijepim osobama,

⁴ Gouyette, Cyrille. *D'après l'antique*. Paris: Musee du Louvre, 2000.

⁵ Riječ je o udrugama: Hrvatska udruga gluhoslijepih osoba *Dodir*, Hrvatski savez slijepih, Udruga slijepih Zagreb, Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet, Dramski studio slijepih i slabovidnih *Novi život* i dr.

već bi trebao biti osmišljen tako da se njime mogu koristiti i svi drugi posjetitelji Muzeja. Tako osmišljen vodič mogao bi ujedno pridonijeti senzibiliziranju svih korisnika na slijepu i gluhoslijepu populaciju.

Pitanja su se nizala jedno za drugim. Krenuli smo od osnovnoga: čovjek svijet oko sebe doživljava vidom, sluhom, opipom, mirisom i okusom. Znamo da slijepa osoba informacije dobiva s pomoću sluha, dodira, mirisa i okusa, a gluhoslijepa osoba uskraćena je i za osjet sluha. Ni jedni ni drugi nemaju razvijenu vizualnu sastavnicu pa to nadomještaju navedenim osjetima, na prvom mjestu dodirom. Sa sigurnošću se može reći da slijepa i gluhoslijepa osoba svoju okolinu spoznaju i doživljavaju taktilno, a upravo je dodir osnovni oblik komunikacije s predmetom koji ne mogu vidjeti. Te osobe ne vide oblik predmeta, njegovu boju, strukturu i veličinu, stoga ne mogu znati ni njegovu funkciju, odnosno namjenu. Slijepi „gledaju rukama“, to jest koriste se taktilnom percepcijom za čitanje ili prikupljanje informacija.⁶

Stoga knjigu, u ovom slučaju vodič, tiskan na brajici (Braille-ovu pismu), slijepi i gluhoslijepi osobe „čitaju“ dodirom i njime usvajaju i doživljavaju njegov sadržaj.

U *Vodiču po Muzeju grada Zagreba* nalaze se i fotografije dvadeset predmeta iz stalnog postava Muzeja, tiskane tzv. ispupčenim tiskom⁷. Dodirujući te fotografije, slijepi i gluhoslijepi osobe uspostavljaju posredan kontakt s muzejskim predmetom, upoznaju njegov oblik i volumen. Zbog toga su predmeti prikazani u vodiču pažljivo odabrani.

Da bi fotografije bile razumljive, odnosno da bi korisnik lako mogao prepoznati predmet koji „gleda“ (dodiruje), bilo je potrebno odrediti osnovne dijelove taktilnog prikaza.

Iscrtane su deblje, jače ispupčene linije kojima se ocrtavao sam predmet, tako da osoba koja dodiruje „vidi“ dvodimenzionalnu sliku. Tanjim i manje ispupčenim linijama dobivena je treća dimenzija – volumen. Isprekidanim i najtanjim linijama prikazana

je struktura predmeta, a ona može sugerirati materijal od kojega je predmet izrađen – primjerice kamen, metal, keramiku, drvo ili tkaninu – no to mogu iščitati samo najiskusniji „čitači“.

Taktilni prikaz ne smije biti opterećen suvišnim detaljima koji bi mogli zbuniti „gledatelja“ i tako pružiti krivu informaciju.

Da bi taktilni prikaz bio razumljiviji, nismo smjeli reproducirati svaki detalj, već je bilo potrebno izabrati dijelove koji će biti jasni slijepom korisniku.

Vodič je osmišljen i dizajniran tako da ga korisnik može samostalno upotrijebiti prije, za vrijeme i nakon posjeta Muzeju.

Kao što je već spomenuto, *Vodič po Muzeju grada Zagreba* napisan je hrvatskom brajicom, odnosno hrvatskom brajicom notacijom i standardnim latiničnim pismom. Slova su uvećana da bi ih mogle čitati i visoko slabovidne osobe. Upotrijebljen je uvećani font pisma Frutiger Bold veličine 24 tipografskih točaka. Format vodiča je A3 zbog lakšeg čitanja jer se u tom slučaju preko teksta mogu staviti oba dlana. Vodič je tiskan na 86 stranica. Umjesto uobičajenog uvezivanja (šivanje, lijepljenje) upotrijebljen je spiralni uvez radi lakšeg listanja.

Sadržaj vodiča nalazi se na početku knjige kako bi korisnik odmah mogao odabrati pojedinu temu o kojoj želi čitati. Iza sadržaja dodan je tumač kratica koji je vrlo bitan jer, primjerice, upućuje čitatelja da određeni predmet u postavu smije dodirnuti ili da se fotografija predmeta nalazi u vodiču i sl. Potom slijede tlocrti Muzeja kojima se slijepu i gluhoslijepu osobu želi upozoriti na arhitekturu i prostore Muzeja.

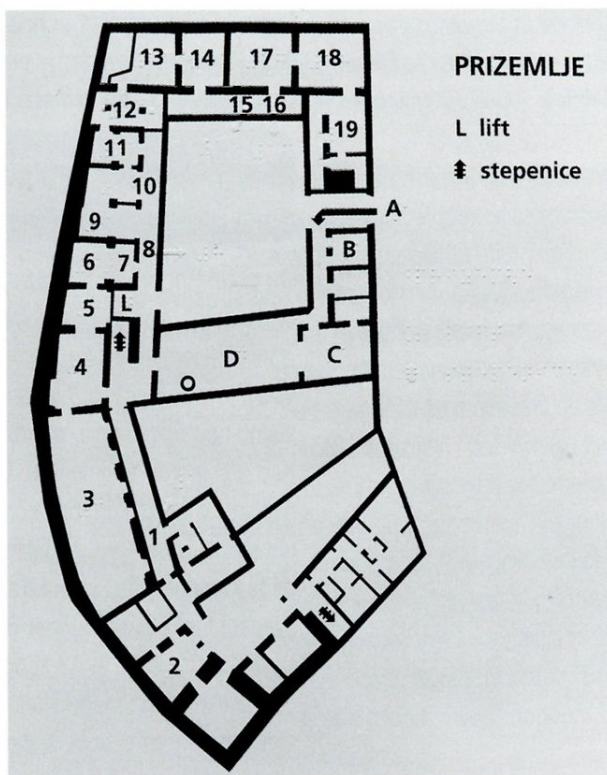
Naime, ako osoba koja ne vidi posjeti Muzej i pritom se zadrži samo u prizemlju, ona nema percepciju kako zgrada izgleda – je li riječ o velikoj ili maloj građevini, ima li zgrada katove i podrumski dio, kakav je raspored prostora, u kojemu je dijelu stalni postav, a u kojima su izložbena dvorana i pomoćni prostori. Upravo zato u vodiču je vrlo jasno prikazan tlocrt svake

6

Fajdetić, Andrea; Nenadić, Karmen. *Prilagodba nastavnih sredstava slijepim i slabovidnim učenicima*. Zagreb: Hrvatski savez slijepih, 2012., str. 12.

7

Danas se više koristi metodom izdizanja grafičkog prikaza na termopapiru. Isto, str. 19.

Vodič po Muzeju grada Zagreba, tlocrt prizemlja Muzeja grada Zagreba – primjer prikaza tlocrta uvećanim tiskom i tekstem na brajci

razine zgrade Muzeja (podruma, prizemlja, prvog i drugog kata). Vanjski zidovi označeni su najdebljom ispučrenom linijom dok je unutrašnji prostor označen tanjim i kratkim isprekidanim linijama. Na tlocrtu su tiskanim latiničnim slovima (za slabovidne osobe) te na brajci (za slijepe i gluhoslijepe osobe) obilježene pojedine prostorije koje se dodatno pojašnjavaju u pokrajnjem tumaču. Tako su, primjerice, jasno označeni ulaz i izlaz, stepenice, garderoba, blagajna, lift, sanitarne prostorije i slično. Jednako su obrađene i prostorije namijenjene izlaganju, pa su arapskim i rimskim brojevima te na brajci na tlocrtu označene prostorije s temama iz stalnog postava i zbirke darovane gradu Zagrebu. U tumaču pokraj tlocrta uz svaki je broj dodan naziv teme ili zbirke donacija (uvećanim fontom i na brajci) te sve odgovara

brojevima otisnutima na tlocrtu. Tiskanim latiničnim i brajčnim slovima na tlocrtima su označene i druge muzejske prostorije kojima se slijepe i gluhoslijepe osobe tijekom razgledavanja mogu koristiti, poput igraonice (pedagoške radionice), označene velikim tiskanim slovom H, prostorije s projekcijama filmova o Zagrebu (G), multimedijске dvorane za povremene izložbe (J), vidikovca (K) te „pogleda na Popov toranj“ (I). Pogled na Popov toranj naznačen je jer je riječ o originalnome kamenom zidu iz 14. stoljeća. Kada slijepe ili gluhoslijepe osoba dodiruje njegovu hrapavu i hladnu teksturu, dolazi u neposredan kontakt s njim što pojačava doživljaj njegova značenja.

STALNI POSTAV

1. Što se krilo pod Muzejem

Iz prijamnog prostora, kada prođete »kroz« staklena vrata udite lijevo u »hodnik«. U hodniku, s desne strane, u vitrinama su izloženi predmeti iz vremena od prapovijesti do srednjeg vijeka. Pronađeni su ispod Muzeja za vrijeme arheoloških istraživanja. Na kraju hodnika, prikazuje se dokumentarni film o arheološkim istražnim radovima 90-ih god. u Muzeju grada Zagreba (MČ).

Lijevo ulazite u prostor gdje su u vitrinama izloženi predmeti koji nam dokazuju da su u 1. st. ovdje živjeli Kelti. U toj istoj prostoriji na podu je izvedena rekonstrukcija poda (osjetit ćete neravnine) stambenog objekta iz starijeg željeznog doba, 7 do 6. st. pr. Kr., (MO). U vrijeme redovnica klarisa, ovdje je bila samostanska govornica (parlatorij). U vitrinama se nalaze predmeti svakodnevne uporabe: keramičke posude za pripremanje hrane, fibule (ukrasne kopče), utezi za ribarske mreže, malene skulpture

Vodič po Muzeju grada Zagreba, primjer označavanja broja, naslova i opisa teme iz stalnog postava Muzeja grada Zagreba u uvećanom tisku i na brajci

8

Vojin Perić ravnatelj je Dramskog studija slijepih i slabovidnih *Novi život* i predsjednik Hrvatskog saveza slijepih, Mira Katalenić predsjednica je Hrvatske udruge za školovanje pasa vodiča i mobilitet, a Sanja Tarczay predsjednica je Hrvatske udruge gluhoslijepih *Dodir*.

U *Vodiču po Muzeju grada Zagreba*, kao svojevrsan predgovor, nalaze se i dijelovi tekstova podupiratelja i suradnika na projektu: Vojina Perića, Mire Katalenić i Sanje Tarczay.⁸ Kratka povijest i položaj Muzeja grada Zagreba, kao i kratak pregled svega što se može vidjeti u Muzeju (stalni postav i broj

tema, zbirke itd.), opisani su u uvodnom dijelu, u kojemu se još jednom napominje da se svi dijelovi Muzeja mogu pratiti na tlocrtu te da je pozornost usmjerena na predmete koji se smiju opipati. Kroz cijeli tekst daju se upute korisnicima o sadržaju i taktilnim prikazima postava u vodiču.

Razgled započinje u prizemlju, samim ulaskom u Muzej: (...) *pod nogama ćete osjetiti drvene kocke. Potražite lijevi zid. Krećete se uzduž zida. Nakon otprilike 5 m, s lijeve strane nalaze se vrata kroz koja se ulazi u zgradu muzeja. Do samih ulaznih vrata vodi jedna stepenica (...).*⁹

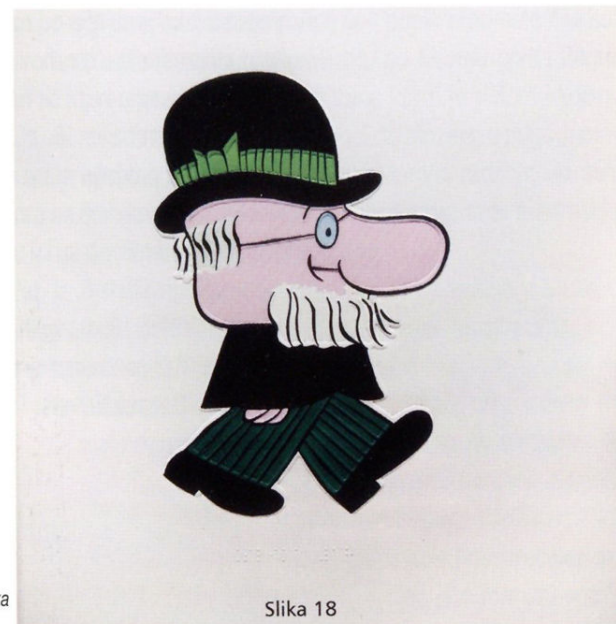
Pokušala sam što jednostavnije, kratkim i jasnim rečenicama, uputiti korisnika kako samostalno ući i kretati se po muzejskim prostorijama.

Naglašeni su oni dijelovi gdje je prikaz nekog razdoblja upotpunjen zvučnim zapisom i/ili videosnimkom te su uz njih umetnute pokrata MČ (*možete čuti*) ili pokrata MO (*možete opipati*), kojom se upućuje da se određeni predmet iz stalnog postava smije dodirivati. Kada se navodi predmet čija se fotografija nalazi u vodiču, koristi se kraticom s brojem fotografije, V – sl. 3 (*vodič – slika 3*). Svim ovim informacijama olakšano je snalaženje u postavu. Sve kratice koje su upotrijebljene na taktilnom prikazu navedene su na zajedničkoj legendi i pisane su uvećanim tiskom na hrvatskom jeziku i na hrvatskoj brajici.

Svaku prostoriju s određenom temom pokušala sam što zornije približiti korisniku s pomoću konkretnih uputa, poput:

*Povrh, na lijevom zidu (...); Iz „hodnika“ ulazite u mali prostor u kojem je izložena velika maketa Kaptola (MO); (...) iza Vaših leđa na postamentu, nalazi se (...); Ispred Vas je renesansna krsionica (...); Nakon što ste „izvana“ razgledali crkvu sv. Marka, krenite lijevo niz stepenice, ima ih 5 (...); (...) ispred Vas vise dva crkvena zvona na koja možete pozvoniti (MO, V – sl. 8); Kako se ne biste ozlijedili, trebete pripaziti na staklenu vitrinu s lijeve strane u kojoj (...).*¹⁰

⁹ Leiner, Vesna. Nav. dj., str. 18.
¹⁰ Isto, str. 25–28, 30, 33, 42.

Vodič po Muzeju grada Zagreba, fotografija crteža profesora Baltazara, lika iz istoimenoga animiranog filma

Slika 18

Za 34. temu, pod nazivom *Donji grad*, u prostoru su postavljene makete građevina, a na podu ucrtane ulice. Korisnicima je u vodiču prostorija opisana ovako: *Svoju šetnju Donjim gradom započnite od ulaza desno. Prvo dolazite do Nacionalne i sveučilišne biblioteke (MO), zatim „šećete“ Botaničkim vrtom do Glavnog kolodvora (MO). Od kolodvora idete do Umjetničkog paviljona (MO) pa do (...).*¹¹ Ovakvim načinom opisivanja kretanja po prostoru te mogućnošću taktilnog prepoznavanja kod korisnika se izaziva sposobnost percepcije i prostorne predodžbe.

U vodiču su uvrštene fotografije dvadeset muzejskih predmeta koji se nalaze u izložbenim prostorima. Pri izboru predmeta pazilo se da to budu u prvom redu atraktivni predmeti, poput skulpture filmskog Oscara, crteža profesora Baltazara, skice za kostim Tosce operne dive Milke Trnine ili pak sramotne maske. Naime, ti se predmeti u postavu nalaze u vitrinama i ne može ih se opipati. Osim toga, izabrani su i zbog pretpostavke da ih sli-

¹¹ Isto, str. 44–45.

jepa osoba (ako je slijepa od rođenja) nikada nije vidjela, pa ne može imati predodžbu o njihovom izgledu, ili zbog njihova značenja i važnosti teme u kojoj se nalaze. Primjerice, to su akvarelni crtež *Prikaz Zagreba* iz 16. st., najstariji kameni grb Zagreba iz 15. st., nacrt pročelja stare katedrale iz 19. st. i dr. Tu su i fotografije predmeta koji se mogu opipati u postavu, ali su vrlo važni za prikaz teme, pa su i u vodiču posebno izdvojeni, poput prijenosnog ognjišta iz 6. st. pr. Kr., škrinje za čuvanje gradskih povelja iz polovice 18. st., makete Hrvatskoga narodnog kazališta, bicikla, odnosno visoke dvokolice iz druge polovice 19. st., biste Tille Durieux Ernesta Barlacha iz 1912. godine i drugih.

Slika 1

Vodič po Muzeju grada Zagreba, fotografija prijenosnog ognjišta iz 6. st. pr. Kr., predmeta iz stalnog postava, tiskana u boji i izdignutim tiskom

Fotografije predmeta tiskane su u boji i izdignutim tiskom tako da su vanjski rubovi predmeta naglašeniji, odnosno deblji. Slijepi korisnik ih „gleda“ tako što položi oba dlana na njih te ih sagledava cjelovito. Detalji predmeta nisu naznačeni izdignutim tiskom, nego su vidljivi samo na fotografiji.

Pri kraju publikacije nalazi se i popis predmeta čije su taktilne fotografije prikazane u *Vodiču po Muzeju grada Zagreba*. Potom slijede informacije o tome kojim je putom i kojim prijevoznim sredstvom najlakše doći do Muzeja, o pogodnostima koje osobe s invaliditetom imaju u Muzeju, radnom vremenu, cijeni ulaznica, vodstvima, telefonskim brojevima, e-adresi i mrežnoj stranici Muzeja grada Zagreba.

Sasvim na kraju navedene su i nagrade koje je Muzej dobio za svoj rad, impresum vodiča te zahvale suradnicima.

Uz sva nastojanja Muzeja i suradnika ovaj projekt ne bi bio ostvaren bez novčane potpore Zagrebačke banke u tiskanju vodiča. Naime, slučajnost je bila da je Europska zajednica 2005. godinu proglasila godinom društvenih aktivnosti.

Danas, jedanaest godina nakon tiskanja *Vodiča po Muzeju grada Zagreba*, uviđam neke nedostatke i nespretnosti te svjesno ukazujem na njih. Prije svega, riječ je o formatu vodiča koji je zbog svoje veličine ipak nespretn za rukovanje. Na dijelu u kojemu se nalaze tlocrti sve legende ne prate tlocrt, već su na sljedećoj stranici, što otežava praćenje. Tekst koji se odnosi na upute kako doći u Muzej stavila bih na početak, a ne na kraj vodiča, a umjesto prikazivanja fotografija predmeta uzdignutim tiskom upotrijebila bih termopapir (koristimo se njime za prikaz slika na projektu *Info-taktilne točke*) jer je čitljiviji zbog jače izražene reljefnosti.

Zaključak

Radeći na projektu *Vodiča po Muzeju grada Zagreba*, razmišljalo se i o njegovoj ulozi u demokratizaciji društva i socijalnoj osjetljivosti prema marginalnim skupinama društva. Potvrda da ga je zajednica prihvatila uslijedila je već 2006. godine kada je autorica *Vodiča po Muzeju grada Zagreba* dobila strukovnu nagradu Hrvatskoga muzejskog društva za 2005. godinu. U Pedagoško-andragoškom odjelu Muzeja grada Zagreba nastavilo se aktivno, i uz još veći entuzijazam, raditi na različitim progra-

mima povezanima s istom problematikom. Godine 2010. tiskano je englesko izdanje *Guide to Zagreb City Museum*¹², a 2011. godine izišao je i audiovodič za slijepe i slabovidne na hrvatskom jeziku. Pri završetku je i projekt *Info-taktilne točke* – prilagodba stalnog postava slijepim, slabovidnim i gluhoslijepim osobama. Osim organiziranja izložaba slijepih umjetnika i različitih edukacijskih radionica u Muzeju su se odvijale različite akcije poput *Dana bijelog štapa* ili *Partyja u mraku*. Već osmu godinu provodi se i program *Dijalog kroz dodir* – svako otvorenje izložbe ili drugo događanje u Muzeju prevodi se na hrvatski znakovni jezik.¹³ Svaki prvi utorak u mjesecu u Muzeju grada Zagreba održava se i *Dan otvorenih vrata* za invalidne osobe, pri čemu prevoditelj hrvatskoga znakovnog jezika vodi kroz stalni postav.

Rezultat svega toga jest izvanredna suradnja s udrugama i ustanovama na muzejskim programima. Ništa manje bitno nije ni to da je Muzej grada Zagreba percipiran u kulturnoj javnosti i lokalnoj zajednici kao ustanova koja posebnu pozornost posvećuje slijepim i gluhoslijepim osobama, ne podliježe ih getoizaciji, već ih stavlja u ravnopravan položaj s ostalim posjetiteljima. Danas većina muzeja u Hrvatskoj provodi razne aktivnosti za invalidne osobe.

12

Leiner, Vesna. *Guide to Zagreb City Museum: for the blind, partially-sighted, deaf-blind and all those who have difficulties with seeing*. Zagreb: City Museum Zagreb, 2010.

13

Hrvatski je sabor 10. srpnja 2015. godine jednoglasno prihvatio *Konačni prijedlog Zakona o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj*. Zakonom se propisuje pravo gluhih i gluhoslijepih osoba te drugih osoba s komunikacijskim poteškoćama na korištenje, informiranje i obrazovanje na hrvatskome znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije koji odgovaraju njihovim individualnim potrebama, a u cilju izjednačavanja mogućnosti pristupa socijalnom, ekonomskom i kulturnom okruženju te omogućivanja ravnopravnog ostvarivanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda.

LITERATURA

Barraga, Natalie. *Visual handicap and learnings*. Austin, Texas: Exceptional resources, 1983.

Fajdetic, Andrea; NenadicKarmen. *Prilagodba nastavnih sredstava slijepim i slabovidnim ucenicima*. Zagreb: Hrvatski savez slijepih, 2012.

Gaj, Barbara. Prilozi definiranju i analizi tekstone i taktilnosti u likovnoj umjetnosti. // *Školski vjesnik* 58, 2 (2009), str. 171–187.

Gouyette, Cyrille. *D' après l'antique*. Paris: Musee du Louvre, 2000.

Heller, Morton A. Tactile picture perception in sighted and blind people. // *Behavioral Brain Research* 135 (2002), str. 65–69.

Leiner, Vesna. *Guide to Zagreb City Museum: for the blind, partially-sighted, deaf-blind and all those who have difficulties with seeing*. Zagreb: City Museum Zagreb, 2010.

Leiner, Vesna. *Vodič po Muzeju grada Zagreba: za slijepe, slabovidne, gluhoslijepe i sve one koji imaju poteškoća s vidom*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2005.